

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף כ'

אמר רבי יוחנן שתוקפו של יוסף וכוחו הגדול הם ענוותנותו של בועז שעשה זאת לפי תומו, ותוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש.

ומבארת הגמרא שתוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז שהרי נאמר ברות על בועז "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת" וביאר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות והתקשה, ואף על פי כן התגבר על יצרו. ותוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש שהרי היתה עמו כמה שנים ולא בא עליה.

ואמר רבי יוחנן על הפסוק במשלי "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה" ש"רבות בנות עשו חיל" זה יוסף ובוועז, "ואת עלית על כולנה" זה פלטי בן ליש.

ואמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן על הפסוק במשלי "שקר החן והבל היופי" ש"שקר החן" זה יוסף, "והבל היופי" זה בועז, "יראת ה' היא תהלל" זה פלטי בן ליש.

וביאר נוסף על הפסוק אומרת הגמרא ש"שקר החן" זה דורו של משה, "והבל היופי" זה דורו של יהושע, ו"יראת ה' היא תהלל" זה דורו של חזקיה, שבדקו מדין ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ.

ביאור נוסף מביאה הגמרא ש"שקר החן" זה דורו של משה ויהושע, "והבל היופי" זה דורו של חזקיה, ו"יראת ה' היא תהלל" זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, שאמרו עליו על דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה.

משנה. אם מת למלך מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו, אך לדעת רבי יהודה אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר בשמואל "והמלך דוד הולך אחר המיטה", אך אמרו לו שרק שם יצא דוד כיון שרצה לפייס את העם שלא הרג יואב את אבנר בשליחותו, וכשמברים את המלך באבילותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש.

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שבמקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה יוצאות, ואם נהגו לצאת לפני המיטה יוצאות. אך לדעת ר' יהודה לעולם נשים יוצאות רק לפני המיטה שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר בשמואל "והמלך דוד הולך אחר המיטה", ולא יתכן שהיה דוד הולך עם הנשים, אך אמרו לו שכל מה שיצא שם דוד לא היה אלא לפייס את העם, והיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ויצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים. ואכן נתפייסו שנאמר שם "וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר".

ודרש רבא על הפסוק שנאמר שם "ויבא כל העם להברות את דוד" שהכתיב הוא "להכרות" אבל קוראים "להברות" שבתחלה רצו להכרותו, כי חשבו שהוא אמר ליואב להרוג את אבנר, אבל לבסוף שהבינו שלא הייתה מאיתו להרוג את אבנר באו להברותו.

ואמר רב יהודה בשם רב מפני מה נענש אבנר, כי היה לו למחות בשאול במעשה של הריגת נוב עיר הכהנים ולא מיחה. אך דעת ר' יצחק שאבנר נענש מסיבה אחרת, אך במעשה של נוב הוא באמת מיחה אלא שלא נענה.

ושניהן נחלקו בביאור של אותו הפסוק בשמואל שנאמר בפסוק "ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו", שלדעת רב יהודה בשם רב כוונת דוד שהרי ידיך לא היו אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו ואם כך מדוע לא מחית על שאול. ולכן "כנפול לפני בני עולה נפלת".

אך לדעת ר' יצחק כוונת דוד הייתה בלשון תמיהה וכי כמות נבל ימות, הרי ידיך לא היו אסורות ורגליך לא לנחשתים שהרי מחית, ואם כך מדוע "כנפול לפני בני עולה נפלת".

ומבארת הגמרא שלדעת ר' יצחק שאבנר אכן מיחה בשאול, הוא נענש בגלל דבר אחר, וכפי שאמר רב נחמן בר יצחק שנענש כי שיהיה את מלכות בית דוד שנתים ומחצה.

במשנה התבאר שכשמברין את המלך הוא יושב על הדרגש וכל העם על הארץ. וביאר עולא שדרגש הכוונה למה שהיה נקרא ערסא דגדא, שהיא מיטה שהיו שמים בבית למזל ולא היה אדם יושב עליה.

ותמהו חכמים לעולא מהיכן לו שבזמן האבילות מושיבים את האבל על מיטה שלא ישב בה אדם עד עכשיו. והשיב רבא שיתכן שהמקור לכך הוא מזה שאף האכילה ושתייה של האבל בסעודת ההבראה היא לא משלו אלא משל אחרים.

אלא תמהו חכמים על עולא ששנינו במשנה שכשאבל כופה את מיטתו את הדרגש אין צריך לכפותו אלא זוקפו, ואם הדרגש הוא מיטה רגילה אלא שלא יושבים עליה, מדוע לא צריך לכפותו הרי שנינו בברייתא שאבל הכופה את מיטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה.

ואף על קושיא זו עונה הגמרא שיתכן ודין הדרגש הוא כמו מטה מיוחדת לכלים ששנינו שאם היתה מיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה.

אלא מקשה הגמרא על עולא ממה ששנינו שרבן שמעון בן גמליאל אומר שבדרגש לא צריך האבל לכפותו אלא להתיר את קשרי הלולאות שקושרים אותו למיטה וממילא הוא נופל לארץ. ומוכרח שדרגש אינו מיטה רגילה שהרי למיטה רגילה אין לולאות שאפשר להתיר.

ולכן כאשר בא רבין מארץ ישראל אמר בשם אחד מהחכמים ששמו היה רב תחליפא שהוא היה מצוי בשוק של רצענים העוסקים בעור, שאמר שדרגש הוא הנקרא ערסא דצלא, שהוא משטח של עור שיש רצועות מחוברות לו וכשרוצים לחברו למיטה תוחבים הרצועות במיטה, וכשמתירים אותם הוא נופל. מהמיטה לארץ.

עמוד ב'

ואמר ר' ירמיה בשם ר' יוחנן שהחילוק בין דרגש למיטה הוא היכן נמצאים החבלים שעליהם היו מניחים את הכרים וישיבים עליהם, שבדרגש החבלים היו קשורים לתוך המסגרת של העץ שסביבו, ובמיטה החבלים מקיפים את מסגרת העץ מסביב.

ומקשה הגמרא שהרי שנינו בברייתא מאמתי כלי עץ מקבלים טומאה, שהמטה והעריסה מקבלים טומאה משישופם בעור הדג ליפות ולהחליק את העץ שבהם. ואם כך מוכח שמטה אינה מסוגרת באופן שהחבלים סביב העץ, כי אם היה כך לא היה צריך ליפות את העץ כי הוא מוסתר תחת החבלים.

ולכן אומרת הגמרא שאף מיטה החבלים קשורים מתוכה, ולא מסביב לעצי המיטה, אלא שבמיטה מכניסים את החבלים בנקבים שבתוך העץ, ואילו בדרגש קושרים את החבלים ללולאות המחוברות לעץ.

ואמר ר' יעקב בשם ר' יהושע בן לוי שהלכה כרשב"ג, שאבל מתיר את לולאות הדרגש והוא נופל לארץ. (ולא כדעת תנא קמא שם שהוא זוקפו על כרעי המיטה)

ואמר רבי יעקב בר אמי שאף שאבל צריך לכפות ולהפוך מיטתו, אם יש לו מטה שנקליטיה יוצאים, וכלומר שיש לה שני עמודים בשתי ראשיה, שעליהם מניחים מקל עץ ופורסים עליו כילה מב' צדדים, כיון שאינו יכול לכפותה ולהופכה מפני אותם העמודים מספיק שיזקוף ויניח אותה על ראשה או מרגלותיה במקום על רגליה.

משנה. כשהמלך מוציא למלחמת הרשות, הוא מוציא רק על פי בית דין של שבעים ואחד, ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחה בידו. ודרך המלך אין לו שיעור.

ובמלחמה כל העם בוזזים ונותנים לו והוא נוטל חלק בראש.

גמרא. שואלת הגמרא מדוע אמרה המשנה שהמלך מוציא למלחמה על פי בית דין של ע"א, הרי כבר שנינו במשנה בתחילת המסכת שאין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

ועונה הגמרא שאגב שבפרק זה שנינו את כל דיני מלך הביאה המשנה גם את הדין שמוציאים למלחמת הרשות.

אמר רב יהודה בשם שמואל שכל האמור בפרשת מלך בשמואל שאמר שמואל לעם, המלך מותר בו, וכגון בניכם ובנותיכם יקח וכו'. אך רב אמר שלא אמר שמואל את פרשה זו אלא לאיים על עם ישראל, כיון שנאמר "שום תשים עליך מלך", שצריך שתהא אימתו עליך.

ואומרת הגמרא שבזה נחלקו ר' יוסי ור' יהודה בברייתא שר' יוסי אומר שכל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו, ור' יהודה אומר שלא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם שנאמר "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך.

וכן היה רבי יהודה אומר ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

אך רבי נהוראי אומר שמלכתחילה כל מה שנאמרה בתורה פרשת מלך, זה רק מפני שידע הקב"ה שעתידים עם ישראל לבקש מלך, שהרי נאמר בפסוק "ואמרת אשימה עלי מלך וגו'".

ברייתא נוספת מביאה הגמרא שרבי אליעזר אומר שהזקנים שבדורו של שמואל ששאלו מלך שאלו כהוגן שנאמר שם "תנה לנו מלך לשפטנו", אבל עמי הארץ שבהם קלקלו בבקשתם מלך, שנאמר שם "והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו".

ברייתא נוספת מביאה הגמרא שאמר רבי יוסי ששלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה, וכשנאמר בפסוק "כי יד על כס קה מלחמה לה' בעמלק" רואים שנצטוו להעמיד להם מלך תחילה, שאין כסא אלא מלך שנאמר בדברי הימים "וישב שלמה על כסא ה' למלך".

ועדיין איני יודע מה קודם אם לבנות להם בית הבחירה, או להכרית זרעו של עמלק, וכשנאמר "והניח לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' וגו'" רואים שלהכרית זרעו של עמלק תחלה ורק אחרי שינוחו מאויביהם יבנו בית לה'.

וכן בדוד נאמר "ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב" "ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו'" ואז רצה לבנות את בית המקדש.

מביאה הגמרא שאמר ריש לקיש שבתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר בדברי הימים "וישב שלמה על כסא ה'", ואחר כך מלך על התחתונים שנאמר במלכים "כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה".

ומביאה הגמרא שנחלקו רב ושמואל בביאור הפסוק "כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה". דעת אחד מהם שתפסח בקצה אחד של העולם ועזה בקצה השני של העולם, ודעתו של השני שתפסח ועזה קרובות אחת לשניה, ובא הפסוק לומר שכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו.

והמשיך ריש לקיש ואמר שאחר כך לא מלך שלמה אלא על ישראל שנאמר בקהלת "אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו'", ואחר כך לא מלך אלא על ירושלים שנאמר "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים", ואחר כך לא מלך אלא על מטתו שנאמר בשיר השירים "הנה מטתו שלשלמה וגו'", ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר בקהלת "זה היה חלקי מכל עמלי".

ונחלקו בזה רב ושמואל לדעת אחד מהם לבסוף לא מלך אלא על מקלו ולדעת השני לא מלך אלא על גונדו וכלומר טליתו.

ועוד נחלקו רב ושמאל האם לבסוף חזר שלמה למלכותו, לדעת אחד מהם חזר ומלך ולדעת השני לא חזר ומלך, ויוצא שלדעת הסובר שלא חזר שלמה ומלך, הוא היה מלך ולאחר מכן הדיוט, ולדעת הסובר שהוא חזר ומלך, הוא היה מלך ונהיה הדיוט וחזר להיות מלך.

במשנה התבאר שבמלחמה כל העם בוזזים ונותנים לו והוא נוטל חלק בראש. ומביאה הגמרא ברייתא שאמרת שהביזה של האוצרות מלכים למלך, ושאר ביזה שבוזזים, מחצה למלך ומחצה לעם.

ושאל אבי" את רב דימי ויש אומרים את רב אחא שאמנם מובן שאוצרות מלכים למלך כי כך הדרך, אך מהיכן לנו שחצי מהביזה למלך. והשיב לו שלומדים זאת מהפסוק בדברי הימים שנאמר על שלמה "וימשחו לה' לנגיד ולצדוק", שמקיש נגיד שהוא שלמה המלך לצדוק הכהן הגדול, וכפי שצדוק חלק בלחם הפנים מחצה לו ומחצה לאחיו הכהנים, אף הנגיד שהוא המלך חולק בביזה מחצה לו ומחצה לאחיו.

ומה שכהן גדול חולק חצי מלחם הפנים לומדים מהפסוק "והיתה לאהרן ולבניו" שמחצה לאהרן ומחצה לבניו.

